

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet –
Odsjek za povijest, Rijeka, Hrvatska

DOI 10.5937/kultura1443086J

UDK 821.133.1.09-3"04/14"

originalan naučni rad

ARS AMATORIA, PITANJE LJUBAVI U LA MORT LE ROI ARTUS

Sažetak: Ovaj rad dotiče se problematike ljubavi prikazane u starofrancuskom djelu s arturijanskom tematikom, *La Mort le Roi Artus*, posljednjem dijelu tzv. *Vulgata ciklusa*. Na primjeru raznih oblika ljubavi koji su predstavljani u djelu predočit će se poveznica između toga kako je osjećaj ljubavi, kao i njegove razne manifestacije, opisan u ciklusu te onoga što o ljubavi i emocijama govore tada važeći filozofski pravci. Putem takve usporedbe nastojat će se uvidjeti veza između pojavnosti opisanih u književnom djelu i filozofskih istina.

Ključne riječi: Starofrancuska udvorna književnost, *La Mort le Roi Artus*, autorstvo, ljubav, srednjovjekovne filozofske istine o ljubavi

La Mort le Roi Artus predstavlja posljednji dio trinaestostoljetnog ciklusa arturijanskih priča koji se naziva *Prose Lancelot*, a poznat je još i pod naslovima *Lancelot Graal* te *Vulgata cycle*.¹ Ovaj ciklus od pet priča ponekad se naziva i *Pseudo Map cycle* iz razloga što se netočno pripisuje Walтеру Mapu, pisaru

1 Postoji nekoliko edicija ovog ciklusa: Sommer, O. H. (1909-1913; reprint 1979) *The Vulgate Version of Arthurian Romances*, 7 vol., Washington and New York: The Carnegie Institution of Washington; Frappier, J. (1936; reprint 1964) *La Mort le Roi Artu, Roman du XIIIe siècle*, Geneva: Droz; Bruce, D. J. (1974) *Mort Artu: an Old French Prose Romance of the XIIIth century, being the last division of 'Lancelot du Lac' now first edited from ms. 342 (Fonds français) of the Bibliothèque nationale with some collations from other manuscripts*, New York: AMS Press; Poirion, D. (2001-2009) *Livre du Graal*, 3 vol., Paris: Gallimard; Willingham, E. M. (2007) *La Mort le roi Artu, from the Old French Lancelot of Yale 229*, Turnhout: Brepols. Ovaj članak temeljit će se na ediciji koju je priredio Oskar H. Sommer.

Henrika II Plantageneta.² Međutim ovo djelo, pisano na staro-francuskom, ostalo je najpoznatije po nazivu Vulgata ciklus, iz razloga što je taj naslov upućivao na njegovu važnost i značaj za arturijansku i općenito srednjovjekovnu književnost. Naime, ovaj petodijelni ciklus predstavlja najopćenitiji, temeljni izvor na kojeg su se nadovezale i nadograđivale sve buduće arturijanske priče. Važnost ovog djela je dakle neprocjenjiva iz razloga što se na tom mjestu prvi puta sustavno obrađuju sve najvažnije teme arturijanske književnosti, kao što je primjerice potraga za gralom te priče vezane uz vitezove kralja Artusa,³ s posebnim naglaskom na pothvate viteza Lancelota. Ciklus nastaje kroz kompilaciju i dodatnu razradu arturijanskih priča engleske i francuske provenijencije koje su mu prethodile, kao što su na primjer *Historia Regum Britanniae* Geoffrey od Monmoutha, Waceov *Roman de Brut* te djela Chrétien de Troyes i Roberta de Borona. Vulgata ciklus je podijeljen na pet zasebnih priča koje su naslovljene *Estoire del Saint Grail*, *Estoire de Merlin*, *Lancelot propre*, *Queste del Saint Graal* i *La Mort le Roi Artus*. Priče su nastajale u okvirnom periodu između 1215. i 1230. godine.⁴

Jedna od najvećih problematika koja se javlja prilikom proučavanja ovog ciklusa jest pitanje autorstva ovih pet priča. Naime, ono je još uvijek neutvrđeno te je posljedično nemoguće s velikom sigurnošću argumentirati da li je djelo nastalo od jednog autora ili više njih. Razni istraživači stvarali su različite pretpostavke o autorstvu djela. Pa tako postoje teorije da je djelo nastalo od skupine autora koji su dodavali priče na već postojeću radnju. S druge strane pojedini istraživači, kao primjerice Ferdinand Lot, zastupaju ideju da je čitav ciklus djelo jednog autora, temeljeći svoju tvrdnju na tome da je radnja toliko savršeno kronološki posložena što navodi na pomisao da je samo jedan autor mogao spojiti toliko raznih događaja i priča u koherentni korpus.⁵ Iako

2 Kibler, W. W. Introduction. The Lancelot-Grail Cycle: Text and Transformation, in: *The Lancelot-Grail Cycle: Text and Transformation*, ed. Kibler, W. W. (1994), Austin: University of Texas Press, p. 1. Teorija o autorstvu Waltera Mapa je odbačena iz razloga što je pisar umro prije nego što je prva od priča iz ciklusa uopće nastala. (op.a.)

3 U tekstu će se koristiti ime Artus umjesto standardiziranog Artur iz razloga što se ova prvotna inačica Arturovog imena koristi u izvoru na kojem se temelji članak.

4 Videti više o dataciji ciklusa kod Kennedy, E. et al. Lancelot with and without the Grail: Lancelot do Lac and the Vulgate Cycle, in: *The Arthur of the French, the Arthurian Legend in Medieval French and Occitan Literature*, ed. Burgess, G. S. and Pratt, K. (2006) Cardiff: University of Wales Press, p. 277.

5 Više o raznim teorijama vidi kod Brandsma, F. (2010) *The Interlace Structure of the Third Part of the Prose Lancelot*, Cambridge: Brewer, D. S., p. 18-19. Vidi također više kod Carman, J. N. (1973) *A Study of the Pseudo-Map Cycle of Arthurian Romance: to Investigate its Historico-Geographic Background*

ne znamo tko su autori ciklusa s velikom vjerojatnošću može se pretpostaviti da je autor, ili više njih, pripadao krugu klerika što se dá iščitati iz same radnje koja isprepliće ideje svjetovnog viteštva s onim duhovnim. Također, radnja sadrži temelje kršćanskog učenja kao što je primjerice osuđivanje brojnih grješnih radnji koje čine likovi u ciklusu. Međutim, takve pretpostavke nisu do sada potvrđene, a niti pobijene čime pitanje autorstva i dalje ostaje otvoreno. Unatoč tome što se ne može izvesti neosporiv zaključak o autoru, odnosno autorima ciklusa, putem analize teksta mogu se utvrditi utjecaji koji su oblikovali radnju. Naime, kroz tekst se mogu pronaći smjernice tadašnjih skolastičkih ideja, kao i onih uvjetno rečeno profanih ideja proizašlih iz djela pojedinih antičkih pisaca, a koji utječu na razradu problematika koje se pojavljuju unutar radnje. Sukladno tome postavlja se problem, koji će se nastojati rasvijetliti kroz ovaj članak, a to je pitanje je li moguće uvidjeti da li se skolastičke misli, odnosno filozofske istine mogu iščitati u djelu. Posljedično tome postavlja se pitanje utvrđivanja čija stajališta i poglede čitamo te da li ona reflektiraju istinito stanje stvari o tadašnjem društvu kao i u vodećim filozofskim pravcima.

Priča s kojom ciklus započinje, naslovljena *Estoire del Saint Grail*, donosi pripovijetku o Josipu iz Arimateje te putu na kojem je iz Jeruzalema u Englesku prenio kalež u kojem je navodno čuvana krv razapetog Krista. Na ovu se priču nadovezuje drugi dio ciklusa, *Estoire de Merlin*, u kojem se objašnjava pojava Merlina te porijeklo kralja Artusa. Najveći dio u ciklusu zauzima njen treći dio, *Lancelot propre*, a u kojem se, kao što to naslov daje naslutiti, prikazuje Lancelotov život, kao i brojne avanture ostalih vitezova Artusova okruglog stola. Odmičući se od svjetovnih tema četvrti dio ciklusa *Queste del Saint Graal* obrađuje tematiku viteštva koje se stavlja u Božju službu, u ovom slučaju s ciljem pronalaska svetog grala. Kulminacija svih prije spomenutih tematika doživljava svoj klimaks u posljednjem dijelu ciklusa naslovljenom *La Mort le Roi Artus* gdje dolazi do konačne propasti Camaalota⁶ spletom okolnosti koje su navedene u prethodnim dijelovima.

Tri su glavna protagonista ovog djela, Artus, Lancelot i Genieure.⁷ Autori ciklusa pokušali su povezati tri glavne teme koje se dotiču ovih likova, a to je potraga za gralom, ljubav Lancelota i Genieure te smrt kralja Artusa. Iako se dakle u svakom od dijelova ciklusa obrađuju različite teme postoji jedna poveznica koja

and to Provide a Hypothesis as to its Fabrication, Kansas: University of Kansas Press, p. 97-131.

6 U tekstu će se koristiti naziv iz izvornog djela, umjesto inačice Kamelot.

7 Ime koje se u Vulgata ciklusu koristi za kraljicu Guinevere.

isprepliće svaku od njih, tema koja se provodi kroz sve priče, a to je ljubav. Bilo da je profana ili duhovna, ljubav je pokretač i graditelj radnje ali istovremeno i rušiteljska snaga priče po čemu ona zapravo predstavlja istinskoga protagonista ciklusa.

Međutim, da se ljubavi kroz djelo ne bi pristupilo isključivo kao apstraktnom pojmu autori su pokušali objasniti koja sve značenja ljubav može imati i to na način da ju utjelove u razne likove. Upravo se tako putem brojnih Lancelotovih avantura, s kojima se publika upoznaje od njegovog prvog pojavljivanja u dijelu ciklusa naslovljenom *Lancelot propre*⁸ pa sve do konačnog dijela *La Mort le Roi Artus*, mogu spoznati razni aspekti ljubavi koji su zastupljeni u djelu.

Ljubav je izgleda okosnica Lancelotovog života, ono što prožima ne samo njegovu emotivnu stranu nego izgleda i onu fizičku. Kako se navodi u početnom dijelu *Lancelot propre*, gdje se opisuju Lancelotovi fizički i moralni atributi, mladić, koji će s vremenom stasati u vrlog viteza, ima neproporcionalno veliki torzo, čime se prepušta publici da zaključi da je taj dio njegove anatomije poveći iz razloga što tako ostvaruje sposobnost nošenja i čuvanja velikog srca.⁹ Nadalje, kako to naglašava Elspeth Kennedy iz djela se može iščitati misao autora prema kojim obim Lancelotova srca te posljedično torza jest proporcionalna sa smjernicama koje se daju mladom vitezu, a to je da uvijek staje na stranu i u obranu vrlina srca, odnosno duha, a ne tijela.¹⁰ Onaj vitez s većim srcem lakše će ostvariti taj zahtjev od onoga s manjim torzom. Dakle, Lancelotova fizička predispozicija već *a priori* definira njegovu sudbinu viteza.¹¹

Ljubav u Lancelotovom slučaju ima razna značenja, ovisno o situaciji u kojoj se lik nađe. Tako u ranijim razdobljima svog

8 Ovaj veliki korpus priča unutar ciklusa podijeljen je tematski na tri dijela. U prvom dijelu pojavljuje se lik Galehota, diva s kojim se Lancelot sprijateljuje prilikom osvajanja jednog zamka. Galehot je bio zaslužan za prvi poljubac između Lancelota i Genieure. Prvi dio završava smrću Galehota. Na njega se nastavlja drugi dio trilogije nazvan *Charrette*, nagoviještavajući da se ovdje radi o adaptaciji djela *Chrétien de Troyesa Le Chevalier de la charrette*. U ovom dijelu obrađuje tema oslobođenja kraljice Genieure koju iz zatočeništva izbavlja Lancelot. Treća i centralna tema trilogije naziva se *Agravain* i govori o začecu Galahosa kada je Lancelot na prevaru potaknut da spava s Elaine, kćerkom kralja Pellea, odnosno čuvara grala. Ova priča služi također i kao uvod u sljedeći dio ciklusa, *Queste del Saint Graal*, u kojem će upravo Galahos voditi potragu za gralom.

9 „... si fust il asses conuenables & bien seant & bien taillies a la me sure del cors & des espaulles. Ne trop greles ne trop gros ne lonc ne cours outre mesure. Et le pis teil que en nul cors ne trouast on ne si large ne si gros ne si espes...”. Sommer, O. H. nav. delo, vol. 3., p. 34-35.

10 Kennedy, E. (1985) *Lancelot and the Grail*, Oxford and New York: Oxford University Press, p. 49-50.

11 Isto, p. 351.

života Lancelot poznaje samo jednu vrstu ljubavi, a to je ona koja proizlazi iz smjernica viteštva. Naime, upravo Gospa od Jezera, koja je odgajala Lancelota za viteza, spominje što se to smatra idealom viteštva u srednjovjekovnom društvu te prvom i jedinom ljubavi svakoga tko biva uveden u tu službu. Vodeći se smjernicom srednjovjekovnog viteštva Gospa predstavlja viteza primarno kao zaštitnika vjere i Crkve te svećenstva dajući tako ljubavi, koju vitez mora nositi sa sobom, striktno duhovnu komponentu.¹² Lancelot, dakle, poštujući vrline svog velikog srca poznaje samo duhovnu ljubav koja ga motivira da izvrši svoju vitešku dužnost, onu koja podrazumjeva zaštitu svega sakralnoga. Posljedično može se izvesti zaključak da svaka ljubav koja ne potiče izvršenje tako plemenitih ciljeva nema istu vrijednost. Plemenitost u obrani vjere jest ono što je vrijedno da ispuni srce viteza i na taj način omogući mu da ispuni ideal viteštva.

Međutim, autori ciklusa dalje u radnju uvode komplikaciju pri ostvarenju ovog ideala, dajući publici ono što i očekuje prilikom čitanja djela s arturijanskom tematikom. Ljubav koja je u prvotnom dijelu dakle imala isključivo duhovnu komponentu u trenutku kada Lancelot prvi put ugleda Genieure ona dobiva sasvim drugačiju dimenziju. Kada Lancelota posve općini ljepota kraljice Genieure ta nova ljubav, koja ga je zadesila u potpunosti će promijeniti njegovu sudbinu. Ova ljubav ima veliku pokretačku snagu, jer će kroz čitavu radnju svaki od vitezovih pothvata biti vođen njegovom ljubavi prema Genieure. Također, ta je ljubav inspirativna jer ona je ta koja potiče viteza na razne pothvate. Ova poticajna i inspirativna ljubav ima i svoju veliku manu, naime, predajući se njoj, vitez dospijeva u nedoumicu te mora dokučiti na koji način može pomiriti ono što se traži od njega pri ispunjenju ideala viteštva s time da ostane vjeran ljubavi prema supruzi svog kralja i seniora. Dvije su vrste ljubavi sada u kontrapoziciji.

Nadalje, kroz sudbinu Lancelota moguće je iščitati i vezu između ljubavi i smrti. Iz nedavnog istraživanja koje je provela Peggy McCracken na temu ljubavi i smrti u *Prose Lancelot* može se uvidjeti na koje se načine isprepliću ove dvije pojavnosti u tekstu u slučaju Lancelota. Naime, ona naglašava da se kroz tekst postavlja jedan ideal za svakog viteza, a to je da smrt zbog i u ime ljubavi predstavlja odanost i ukazuje na istinsku ljubav. Međutim McCracken naglašava da je dostizanje ovakvog ideala, dakle putem krajnje žrtve u vidu smrti zbog ljubavi, nešto što se tolerira i dopušta samo muškim likovima u djelu. Uvodeći time u diskusiju o pitanju ljubavi i rodnu komponentu problema McCracken argumentira da dok se taj čin žrtve slavi i drži u

12 Sommer, O. H. nav. delo, vol. 3., p. 113-116.

najvećim počastima u slučajevima muških likova, isti taj čin ne inspirira blagonaklonost kada se na njega odluči neki ženski lik. To će se, prije svega, vidjeti kroz primjere Galehota te djeve od Escalota, koji oboje umiru zbog ljubavi prema Lancelotu.¹³

Galehot i djeva od Escalota nisu jedini primjeri koji opisuju kada je počinjena ta ultimativna žrtva smrti zbog ljubavi, naprotiv, starofrancuska udvorna književnost prepuna je takvih slučajeva. Značaj takvih primjera jest to što se kroz njih može vidjeti utjecaj vjerskog elementa na književnost. Naime, većina spisa koristi martirološke motive kako bi objasnila takve činove na koje se likovi odlučuju. Dakle, svjetovna ljubav, kako ju shvaća starofrancuska udvorna književnost, ima također i duhovnu komponentu, odnosno predstavljajući ljubav kao oblik žrtve književni likovi tako zadobivaju odlike mučenika.

Veza ljubavi i smrti unutar Vulgata ciklusa najbolje je vidljiva u njegovom posljednjem dijelu, *La Mort le Roi Artus*. Ovaj završetak ciklusa predstavlja neku vrstu kulminacije čitave radnje, pošto se u njemu razrješavaju brojne tematike koje su se javljale u prethodnim dijelovima.¹⁴ Na ovom mjestu razrađuje se priča o nedopuštenoj ljubavi između Lancelota i Genieure, ljubavi koja ima razorne posljedice iz razloga što je ta uvjetno rečeno

13 McCracken, P. The Love of the Dead: Heroic Love and Heroic Masculinity in the Prose Lancelot, in: *Entre Hommes: French and Francophone Masculinity in Culture and Theory*, ed. Reeser, T. W. and Seifert, L. C. (2008) Newark: University of Delaware Press, p. 51. Više o rodnom pitanju u starofrancuskoj srednjovjekovnoj književnosti videti kod Gaunt, S. (1995) *Gender and Genre in Medieval French Literature*, Cambridge: Cambridge University Press.

14 Istraživanja vezana uz posljednji dio ciklusa *La Mort le Roi Artus* su opsežna, ali neka od najznačajnijih uključuju: Lot, F. (1918) *Étude sur le Lancelot en prose*, Paris: Librairie Ancienne Honore Champion; Fox, M. B. (1933) *La Mort le roi Artu, Étude sur les manuscrits, les sources et la composition de l'oeuvre*, Paris: Boccard; Bogdanow, F. (1966) *The Romance of the Grail: A Study of the Structure and Genesis of a Thirteenth-Century Arthurian Prose Romance*, Manchester: Manchester University Press; *Les Romans du Graal dans la littérature des XIIe et XIIIe siècles* (1966) Colloque internationaux du C.N.R.S. Paris: Éditions du C. N. R. S.; Owen, D. D. R. (1968) *The Evolution of the Grail Legend*, Edinburgh and London: Oliver & Boyd; Carman, J. N. nav. delo; Frappier, J. (1972; reprint 1977) *Étude sur la Mort le roi Artu: roman du XIIIe siècle, dernière partie du Lancelot en prose*, Geneva: Droz; Isti (1977) *Autour du Graal*, Geneva: Droz; Leupin, A. (1982) *Le Graal et la littérature, Étude sur la Vulgate arthurienne en prose*, Lausanne: L'Âge d'Homme; Burns, J. E. (1985) *Arthurian Fictions: Rereading the Vulgate*, Columbus: Ohio State University Press; Kennedy, E. (1985) nav. delo.; Micha A. (1987) *Essais sur le cycle du Lancelot-Graal*, Geneva: Droz; Kibler, W. nav. delo.; Trachsler, R. (2000) *Clôtures du cycle arthurien, étude et texts*, Geneva: Droz; Séguéy, M. (2001) *Les romans du Graal ou le signe imaginé*, Paris: Champion; Combes, A. and Bertin, A. (2001) *Écritures du Graal, XII-XIIIe siècles*, Paris: Presses universitaires de France; Greene, V. (2002) *Le sujet et la mort dans la Mort Artu, Saint-Genouph*: Nizet; Dover, C. (2003) *A Companion to the Lancelot-Grail Cycle*, Woodbridge and New York: Boydell & Brewer.

profana ljubav srušila onu sakralnu jer s Artusom pada i Camaalot, ideal viteštva.

Radnja *La Mort le Roi Artus* započinje smrću viteza Galaata, Lancelotovog sina, kao i s drugim tzv. vitezovima grala.¹⁵ Neuspjeh u otkrivanju grala teško je pogodila i Lancelota koji se pokušava iskupiti za počinjene grijeha i voditi krepostan život što se nikako ne sviđa Genieure. Njihova veza se nastavlja te budi pažnju Artusovog nećaka, Agrauainsa, koji upozorava kralja na preljubnike.¹⁶ To će biti prvo od mnogih upozorenja koje će doprijeti do Artusa međutim čini se da okolnosti uvijek idu u prilog skrivanju te preljubničke veze iz razloga što svaki put izostaju neoborivi dokazi koji bi upućivali na nju. Pa tako i u ovom slučaju Artus nije povjerovao nećaku iz razloga što se Lancelot, umjesto kao što se očekivalo da će ostati u Camaalotu bliže kraljici, odlučuje na sudjelovanje u viteškom turniru. Lancelotov dolazak na taj turnir iznimno je bitan za daljnji razvoj radnje, kao i za uvođenje još jedne tematike vezane uz ljubav i to one nesretne, neuzvrćene. Naime, Lancelot dolazi u Escalot gdje boravi kod jednog nižeg plemića. Pri njegovom posjetu tom zamku on se upoznaje i s plemićevim sinovima, kao i s njegovom kćerkom, djevom od Escalota, koja će u kasnijim verzijama ove priče biti poznata kao Elaine.¹⁷

Priča Lancelota i djeve iz Escalota zauzima relativno mali prostor u *La Mort le Roi Artus* ali je njena važnost za nastavak radnje te za čitavo djelo iznimna, pošto će sudbina ove djeve

15 „... Quant il ot raconte le trespassament de galaad et de la mort perceual si en furent moult dolant a cort...”, Sommer, O. H., nav. delo., vol. 6., p. 203.

16 „... Et quant agrauains sto quil sen aloient et que lancelot remanoit . si pensa quil demoroit po lamor le roine ou il voloit auenir quant li rois seroit ales . lors sen vint al roi sen oncle si li dist, ... , sire il est ensi que madame le roine aime lancelot de fole amor et lancelot li...”, Isto, p. 205.

17 Djeva od Escalota javlja se po prvi put u Vulgata ciklusu. Sljedeći spomen tog lika bit će tek kod Thomasa Malorya u njegovom djelu *Le Morte DARTHUR* iz druge polovice 15. stoljeća. Malory djevu naziva Elaine le Blank ili Elaine the Fair. Nakon ovog spomena lik se sporadično pojavljuje i u drugim pričama iz arturijske književnosti, a vrhunac će doživjeti u poznatoj poemi Alfreda Tennysona *The Lady of Shalott*, nastaloj u drugoj polovici 19. stoljeća. Ova djeva javlja se i izvan granica francuske i engleske književnosti, pa tako je primjerice njena priča opisana i u jednoj talijanskoj trinaestostoljetnoj noveli nazvanoj *La Donna di Scalotta*. Više o razvoju lika u raznim djelima i epohama vidjeti kod Le Lan, N. (2005) *La Demoiselle d'Escalot (1230-1978), morte d'amour, inter-dits, temps retrouvés*, Pariz: L'Harmattan. Recentna istraživanja o sudbini ovog lika u verziji *La Mort le Roi Artus* jesu sljedeća: Hares-Stryker, C. (1997) *The Elaine of Astolat and Lancelot Dialogues: A Confusion of Intent*, in: TSL, 39., p. 205-229; Greene, V. (2002) *How the Demoiselle d'Escalot Became a Picture*, in: *Arthuriana* 12.3, p. 31-48; Ingram, A. L. (2003) *Death of a Maiden: La Demoiselle d'Escalot in La Mort Artu*, in: *Vox romanica. Annales Helvetici explorandis linguis Romanicis destinati*, vol. 62, p. 127-135.

zapečatiti i sudbinu Camaalota. Već pri prvom upoznavanju viteza i djeve ona je toliko opčinjena Lancelotom da se zaljubi u njega na prvi pogled. Teško je pak razlučiti da li je ono što djeva osjeća istinska ljubav ili zaljubljenost u ideju ljubavi spram tako velikog viteza. Naime, kroz dijaloge djeve s ostalim likovima ona gotovo uvijek naglašava Lancelotovu spremnost i ugled koji posjeduje kao vitez. Međutim, neovisno o tome da li je ona osjetila pravu ljubav ili samo sklonost idealu ljubavi kojeg želi postići ona je u svojim stavovima i osjećajima ustrajna i nepokolebiva do samog svog kraja.

Pri njihovom prvom susretu djeva traži od Lancelota da nosi njezin rukav, kao zalog njene ljubavi, na turniru, na što on nevoljko pristaje. Ovim činom započinje niz nesporazuma između djeve i viteza, koja ovaj njegov potez tumači kao to da joj je Lancelot podario svoju ljubav.¹⁸ Nadalje, vitezova nevoljkost da otkrije djevi ako već netko posjeduje njegovo srce, ide u prilog njenom mišljenju da se između njih dvoje stvara ljubavna veza.

Lancelot na ovom turniru sudjeluje bez da otkriva svoj identitet te se pritom bori s brojnim drugim Artusovim vitezovima koji ne znaju da je to njihov suborac. Pa tako viteza u turniru kojeg je uspio pobijediti ranjava drugi vitez Camaalota, Bohort, te je Lancelot prisiljen skloniti se uz pomoć sina plemića iz Escalota. Jedini koji je dokučio Lancelotov identitet jest Artus koji to saopćava vitezau Gauuainu da bi potom ovaj potonji krenuo u potragu za Lancelotom.¹⁹ Gauuainov dolazak u Escalot zakomplicirati će dodatno priču Lancelota i djeve. Naime, Gauuain opčinjen djevinom ljepotom nudi joj vezu, ali djeva, uvijek dosljedna svojim osjećajima prema Lancelotu, odbija ovu ponudu i pritom koristi priliku da dodatno pohvali Lancelotove viteške sposobnosti.²⁰ Gauuain potom traži od djeve da mu kaže o kojem se to vitezau radi na što mu djeva pokazuje Lancelotov štit. Ova kratka epizoda preokrenuti će priču na način da će sumnje u preljub između Lancelota i Genieure pasti nakratko u vodu jer Gauuain prenosi Artusu vijesti o Lancelotovoj ljubavi prema djevi od Escalota.²¹ I dok ova izjava donosi mir Artusu istovremeno

18 „... Et la damoisele li porta vne manche (atachie) a. j. penonchel. Si li prie moult quil face darmes en cel tornoiement por lamor de li ...“. Sommer, O. H. nav. delo, vol. 6., p. 208-209.

19 Isto, p. 212-214.

20 „... Il na mie granament que ie loi tesmoignier a. j. des meillors cheualiers del monde ...“, Isto, p. 216-217.

21 „... Car ie vous creant loialment que onques lancelet ne pensa a la roine de tele amor. Ains vous di por voir quil aime par amors vne des plus beles damoiseles qui soit le roialme de logres et ele aime ausi lui moult durement ...“, Isto, p. 219, 222.

ona duboko uznemiruje kraljicu, koja očajava jer misli da je izgubila Lancelotovu ljubav.

Lancelot i djeva će se ponovo i to po posljednji put susresti kada je djeva pomogla vitezmu da se oporavi od rana zadobivenih na turniru. Dok se brinula da povrati njegovo zdravlje djevini su osjećaji prema Lancelotu jačali svakim danom te ona očekuje brak s vitezom. Međutim, kada se Lancelot oporavio razgovor između njega i djeve srušit će svaku nadu koju je ona polagala u razvoj te veze. Naime, Lancelot joj govori da je ona toliko lijepa da bi bio počašćen što ga voli ali nažalost on nije slobodan dijeliti tu ljubav s njom jer je njegovo srce već zauzeto. Shrvana djeva na to izjavljuje da je on upravo izgovorio njenu smrtnu kaznu.²² U ovom njihovom razgovoru može se pronaći bit ispreplitanja djelovanja i motivacije u pitanjima ljubavi i viteštva. Naime, da bi Lancelotovi postupci bili sagledani kao ispravni on je morao na početku odmah deklarirati da postoji netko kome je predao srce. Međutim, on je dozvolio da njegov odnos prema djevi, prihvaćanje njenog rupca, zamaskiraju njegovu intenciju prema Genieure.

Epizoda s djevom iz Escalota služi kao neka vrsta predznaka za rasplet priče. Naime, iako Artus biva uvjeren u nevinost Lancelota i Genieure to će se ubrzo promijeniti, u trenutku kada kralj posjećuje svoju polusestru Morgainu, koja mu razotkriva aferu.²³ Nagrižen sumnjom u kraljičinu nevjernost Artus dobiva dodatnu potvrdu u istinitost preljubničke afere između Lancelota i Genieure indirektno kroz djevu od Escalota, koja se po posljednji put javlja u radnji kao zadnji čavao zabijen u lijes Camaalota. Shrvana zbog slomljenog srca djeva umire, a njeno tijelo dolazi do Camaalota na bogato ukrašenoj barci koju uočavaju Gauuain i Artus. Gauuain ju prepoznaje kao djevu iz Escalota dok Artus želi saznati tko je prouzročio njenu smrt jer je očito umrla od tuge. Artusova će se želja i ostvariti jer će uz damino tijelo Gauuain pronaći pismo u kojem se djeva obraća vitezovima Camaalota i opisuje svoju priču. Djeva kroz tekst tog pisma poručuje vitezovima okruglog stola da je umrla iz ljubavi prema najboljem ali i najokrutnijem vitezmu, onome kojeg njene suze i preklinjana nisu pokolebale.²⁴ Ovakav djevin govor „iz groba” pokazuje svu ogorčenost koju je dama osjećala te ima intenciju

22 „... Car a che que vous men aues ore apris a vne seule parole vous di iou que vous me feriois aprochier de mort plus hastiement ...”, Isto, p. 226, 243.

23 „... voirs est sire fait morgain ie ne sai se vous le saues encore . que lancelot de lac aime vostre feme la roine Genieure tres dont quil rechut lordre de cheualerie ...”, Isto, p. 239.

24 „... Iou vous respont que iou sui morte por le plus preudome del monde et por le plus vaillant que len sache . Mes ce est il plus vilain cheualier que iou onques trouai ...”. Isto, p. 256-258.

prokazati sve nelogičnosti koje se javljaju unutar udvorne ljubavi i viteštva. Artus pak kroz ovo njeno pismo dobiva još jednu potvrdu prevare Lancelota i Genieure.

Dakle, ova smrt ima dvojaku funkciju za daljnji nastavak radnje. Naime djevina smrt radi ljubavi predstavljena je kao žrtva za ljubav i to onu Lancelota i Genieure, iz razloga što je kraljica sada uvidjela da ju njen ljubavnik ipak nije napustio već da se radilo o nesporazumu. Međutim, dok razrješenje ovog nesporazuma predstavlja sreću za ljubavnike istovremeno on nagovještava propast Camaalota jer u daljnjem tijeku radnje Artus i Lancelot započinju borbu koja ne samo da će završiti smrću kralja nego i nestankom njegova kraljevstva. Ova smrt zbog ljubavi ima dakle istovremeno i pozitivan i negativan ishod.

Dakako da je nemoguće predstaviti sve oblike ljubavi koji se javljaju kroz čitav ciklus pa će se stoga za potrebe ovog rada analizirati do sada izneseni primjeri. To su dakle, duhovna ljubav koja ima za cilj ostvarenje ideala viteštva, te profana ljubav, odnosno ona između muškarca i žene u okviru koje se posebice naglašavaju dva aspekta, nedopuštena i neuzvraćena ljubav. Upravo će ove pojavnosti u tekstu biti predmetom analize u nastavku rada. Vraćajući se pak na ono što je navedeno u uvodnom dijelu, a to je da pitanje autorstva ciklusa još uvijek ostaje nerazjašnjeno, dolazi se do jednog od problema rada. Naime, nepostojanje podataka o autoru može se lako povezati s problemom proučavanja bilo koje tematike koja se javlja unutar radnje, pa tako i problematike ljubavi, iz jednog jednostavnog razloga, a to je da se ne može razlučiti čija se perspektiva iščitava kroz tekst, a posljedično time je teško utvrditi da li književno djelo uistinu prenosi točno stanje o srednjovjekovnim sustavima vrijednosti.

Kao što je slučaj i u većini ostalih djela srednjovjekovne književnosti, pa tako i u Vulgata ciklusu, radnja je sročena u skladu s tada važećim filozofskim i vjerskim poimanjima. To se prije svega odnosi na patrističke i skolastičke ideje i misli, odnosno na provođenje smjernica skolastičkih ideja kroz radnju. Taj patristički i skolastički utjecaj vidljiv je i u poimanju pitanja definicija raznih aspekata ljubavi u ovom djelu. Dakle, argumentirat će se da ta poimanja utječu na to kako je ovoj tematici pristupljeno kroz radnju.

Prije svega treba navesti što je srednjovjekovni latinski jezik podrazumijevao pod pojmom ljubav. Naime u srednjovjekovnom latinitetu koriste se tri pojma s kojima se pokušavaju opisati razni aspekti osjećaja ljubavi. Pa tako *amor* predstavlja i ljubav i seksualnu želju; *dilectio* predstavlja divljenje i poštovanje; te *caritas* termin koji predstavlja nesebičnu, altruistički nastrojenu ljubav. Ovi se pojmovi ponekad preklapaju te njihova značenja

ovise o situaciji u kojoj se upotrebljavaju. Termin *amor* je pak onaj koji se gotovo uvijek koristi u srednjovjekovnim romanima. Taj je termin u sebi podrazumijevao dva temeljna impulsa, *caritas* i *cupiditas*, odnosno dobrotvornost, milosrđe i želju, koja ponekad uključuje i seksualnu želju.²⁵ Iz tog razloga na *amor* se gleda kao na ambivalentnu pokretačku snagu, jer dok s jedne strane može stremiti ostvarenju dobra ravnajući se prema *caritas*, s druge pak strane može dovesti do destruktivnog gubitka kontrole i zlog ishoda u slučaju da se povodi za *cupiditas*. Na taj način kršćanska učenja definiraju *amor* kao podjelu na dvije suprotnosti, s jedne strane onu poželjnu duhovnu, altruističku ljubav, te s druge onu nepoželjnu seksualnu požudu. Vodeći se takvim smjernicama čitateljima srednjovjekovnih romana se ukazuje da streme prema ovom prvom obliku *amor*, dok onaj drugi trebaju izbjegavati pod svaku cijenu.

Također treba navesti što se to podrazumijeva pod patrističkim i skolastičkim idejama, odnosno koji su bili vodeći i važeći stavovi o emocijama i ljubavi u srednjem vijeku. Kroz čitavo razdoblje srednjeg vijeka ne postoji jedna uniformirana, jedinstvena definicija koja bi nam odgovorila na pitanje što su točno emocije predstavljale za srednjovjekovno društvo, već se toj problematici pristupa s različitih aspekata. Ono što pak jest zajedničko svakom tom pristupu jest kršćanska doktrina, koja ima glavnu ulogu u objašnjenju koja je svrha emocija. Pa tako se od vjernika traži da vole jedni druge te da nadasve vole Boga, ali i da se u ostvarenju kreposnog kršćanskog života vode osjećajima samilosti i pokajanja.

Polazišna točka za razradu pitanja emocija u srednjem vijeku jest Aurelije Augustin, na koga su se nadovezali raniji skolastici. Augustinove ideje proizlaze prije svega iz onih koje su mu prethodile, dakle, antičke, stoičke i platonističke, dok je njegov doprinos u tome što im pridružuje kršćanski element. Preuzimajući stoički model podjele na četiri temeljne emocije on također uvrštava u svoju filozofiju i njihovu ideju o povezanosti emocija i volje.²⁶ Ovako oblikovane ideje o emocijama postale su

25 Podijelu *amor* na *caritas* i *cupiditas* uveo je Aelred od Rievaulx u svom djelu *Liber de Speculo Caritas. Aelredi Rievallensis: Opera Omnia* (1971) Corpus Christianorum, Continuatio Mediaevalis 1–2a and b, vol. 1, Turnhout: Brepols, p. 23.

26 King, P. Emotions in Medieval Thought, in: *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*, ed. Goldie, P. (2009) Oxford: Oxford University Press, p. 169-170. Više o Augustinovim pogledima na emocije vidi kod Brachtendorf, J. (1997) Cicero and Augustine on the Passions, in: *Revue des études augustiniennes*, no. 43, Paris: Institut d'Études augustiniennes, p. 296-299.; Byers, S. (2003) Augustine and the Cognitive Cause of Stoic 'Preliminary Passions', in: *The Journal of the History of Philosophy*, no. 41, Madison: Department of Philosophy, University of Wisconsin, p. 433-448.

temeljna dogma za srednjovjekovne filozofe do trenutka kada pojava Aristotelovih ideja na kršćanskom Zapadu mijenja poglede na emocije. Govoreći o ljubavi Augustin naglašava da je ljubav prema Bogu i prema bližnjima inspirirana *caritas*, ali istu motivaciju može imati i *amor* ako za to postoji volja. Razlika pak između dobre i loše *amor* počiva na volji, odnosno ako se volja oslanja na prohtjeve tijela onda je ljubav loša.

Nadovezujući se dakle na Augustina raniji skolastici kao što su Anselmo Canteburyjski i Petar Abelard dalje razrađuju srednjovjekovne poglede na emocije i to upravo na njegovu ideju da osjećaji predstavljaju nešto što ima komponentu htijenja te da je njihova osnovna odlika motivacijska, odnosno oni potiču na djelovanje.²⁷ Anselmo problematizira pitanje želje koja ponekad može biti toliko jaka da nadvlada sve osjećaje što je nešto što se mora izbjegavati. I on i Abelard naglašavaju da kada požuda dolazi paralelno s *amor*, ona odvraća onoga koji osjeća ljubav od pravog cilja, duhovne, nesebične ljubavi. Nadalje, učenja Williama od St. Thierrya govore pak da se tjelesna i duhovna ljubav ne razlikuju po ničemu osim po motivaciji, jer dok jedna stremi prema dole, prema želucu, druga se ostvaruje na način da stremi prema gore, prema glavi, odnosno Bogu. Na taj se način može utvrditi distinkcija između *eros* i *agape*.²⁸

U trinaestom stoljeću i to prije svega zbog pojave prijevoda Aristotelovih tekstova na Zapadu mijenja se pristup razradi pitanja emocija. Prije nego što na scenu nastupi Toma Akvinski, jedan drugi skolastik svojim idejama dalje doprinosi raspravi o emocijama. Naime, Jean de la Rochelle, koji djeluje u prvoj polovici trinaestog stoljeća, donosi zanimljivu misao o tome kako ljudi imaju neke intrinzične afinitete ili pak odbojnost prema određenim pojavnostima. Također, on donekle odstupa od stoičko/augustinovskog grupiranja emocija te predlaže novi sistem klasifikacije osjećaja. Njime su ljubav, želja, užitek, kao i njihove suprotnosti, mržnja, odbojnost, jad, one emocije koje čine grupu osjećaja koje ukazuju na pohotu. Drugu grupaciju čine nada,

27 King, P. nav. delo, p. 172-173. Više o stavovima Anselma i Abelarda prema emocijama vidi kod Brower, J. Anselm on Ethics, in: *The Cambridge Companion to Anselm*, ed. Davies, B. and Leftow, B. (2004), Cambridge: Cambridge University Press; Marenbon, J. (1997) *The Philosophy of Peter Abelard*, Cambridge: Cambridge University Press.

28 William of St. Thierry, *Deux Traités de l'amour de Dieu: de la Contemplation de Dieu; de la Nature et de la dignité de l'amour*, prev. Davy, M. M. (1953) Paris: Vrin, p. 72. O problemu duhovne i tjelesne ljubavi vidi više kod Astell, A. W., *The Song of Songs in the Middle Ages* (1990) Ithaca, NY and London: Cornell University Press; više o problematici razlikovanja *eros* i *agape* vidi kod Osborne, C. *Eros Unveiled: Plato and the God of Love* (1997) Oxford: Clarendon Press.

ponos, naklonost te očaj, poniznost i prijezir, odnosno emocije koje ukazuju na plahovitost.²⁹

Posljednji skolastik koji će se spomenuti u kontekstu pitanja emocija u srednjem vijeku jest Toma Akvinski. Iako Akvinski djeluje nakon što je ciklus već završen, ipak treba spomenuti njegovu filozofiju iz razloga što ona predstavlja sintezu ideja koje su mu prethodile i koje su mu bile dostupne, one koje su mogle utjecati na radnju ciklusa. S njim će završiti ovaj pregled zbog toga što ideje ostalih skolastika nisu mogle ostaviti traga na pisanje Vulgata ciklusa iz jednostavnog razloga što su sročene nakon što je čitav ciklus završen. Toma Akvinski, oslanjajući se na sistematizaciju emocija koju je napravio Jean de la Rochelle, širi dalje svoje viđenje o svojstvima osjećaja. Akvinski ide korak dalje i navodi da svaka od emocija koje je Rochelle spomenuo ima i svoje potkategorije koje ih dodatno objašnjavaju.³⁰ Pa tako na primjeru razdiobe osjećaja ljubavi Akvinski navodi da postoje dvije vrste, ono što on podrazumijeva pod *amor amicitiae*, koji kao što mu naziv govori predstavlja prijateljski nastrojenu ljubav, odnosno altruističku, onu koja traži i potiče dobro u nečemu ili nekome. S druge strane, Akvinski spoznaje i vid ljubavi koja ima isključivo sebične pobude, odnosno ona koja želi nešto ili nekoga isključivo radi svojih interesa i ostvarenja osobnih profita. Takva ljubav naziva se *amor concupiscentiae*.³¹

Uz teološke poglede na ljubav u srednjem vijeku također su uzimana u obzir i medicinska objašnjenja pojave i posljedica ljubavi. Srednjovjekovni pisci ponekad shvaćaju ljubav, odnosno osjećaje, kao fizička stanja pa su stoga medicinska stajališta išla prije svega s pozicije dijagnostike i liječenja onog što se naziva *insanum amorem* što predstavlja bolest ne samo duše već i tijela koje je oslabljeno pri pojavi tog osjećaja ljubavi.³²

Paralelno sa skolastičkim pogledima na emocije i posebice ljubav u srednjem vijeku srednjovjekovno društvo se, također, oslanja i na rimske poglede na te pojavnosti, u vidu ponovnog otkrivanja Ovidijevih ideja. Autori srednjovjekovnih romana od dvanaestog stoljeća nadalje koristili su ponekad Ovidija te su tog rimskog pisca smatrali jednim od filozofa koji o problemu

29 King, P., nav. delo, p. 175-176.

30 Isto, p. 176.

31 Isto. Više o stavovima Tome Akvinskog prema emocijama vidi kod Drost, M. (1991) Intentionality in Aquinas's Theory of Emotions, in: *International Philosophical Quarterly*, Fordham University, no. 31, p. 449-460; Gorevan, P. (2000) Aquinas and Emotional Theory Today: Mind-Body, Cognitivism and Connaturalitity, in: *Acta Philosophica*, Roma: Armando Editore, no. 9, p. 141-151.

32 Videti više kod Adams, T. (2005) *Violent Passions: Managing Love in the Old French Verse Romance*, New York: Palgrave Macmillan, p. 29-32.

Ljubavi teoretizira s neoplatonističkog stava.³³ Ovidijeva djela *Ars amatoria* i *Remedia amoris* bila su raširena među srednjovjekovnom publikom te je njihov utjecaj na radnje romana očit, međutim, teško je bilo opravdati korištenje njegovih pogleda na ljubav u kršćanski orijentiranoj okolini. Upravo zbog toga što su njegova djela propagirala emocionalno i seksualno iskustvo ljubavi nisu mogla koegzistirati zajedno sa „službenim” skolastičkim stavovima, odnosno nisu uzimana u obzir pri objašnjenju strukture osjećaja već su potisnuta u domenu fikcije.³⁴

Također, unatoč tome što ga je srednjovjekovna publika doživljavala kao filozofa, skolastici su uglavnom kritizirali Ovidija iz razloga što njegovi pristupi temama ljubavi nisu obrađeni sa stajališta kršćanskog morala. William od St. Thierryja spočitava tako Ovidiju da je izopačio ljubav, onaj osjećaj koji prije svega treba stremiti dobrome, duhovnom uzdizanju, a ne podilaziti prohtjevima tijela. Najveća diskrepanca koja se javlja između srednjovjekovnog skolastičkog pogleda na ljubav i Ovidijevog jest u tome da dok srednjovjekovni teolozi tom osjećaju pristupaju krajnje ozbiljno i objašnjavaju ga koristeći jasne odrednice, Ovidije svoju publiku zabavlja alegorijama, čineći od diskusije o ljubavi „napetu” intelektualnu igru punu skrivenih značenja i kontradikcija.³⁵ Međutim, s druge strane, poneki teolozi ipak koriste Ovidijeve ideje kako bi podržali vlastita stajališta. Primjerice Matthew od Vendôme pri objašnjenju jednog od uzroka koji utječe na ljudske postupke, *causa impulsiva*, koristi upravo primjer ljubavi, koja kao što Ovidije kaže čini čovjeka odvažnim, ona je dakle poticajna.³⁶

Kako dakle objasniti opise ljubavi u Vulgata ciklusu i posebice njegovom posljednjem dijelu *La Mort le Roi Artus*? Može se argumentirati iz predstavljenih pogleda u radu da je utjecaj na pristup ljubavi u ovom djelu bio dvojak. Naime, očito je da su unutar radnje korištena dva izvora za pitanje ljubavi jer se u ciklusu mogu naći primjeri ljubavi kakvu podrazumjeva Ovidije, kao i oni primjeri koji ukazuju na korištenje skolastičkih smjernica pri definiraju svrhe ljubavi. Međutim, izgleda da je prevagnula jedna strana, odnosno jedan utjecaj. Naime, upravo ukazujući na to što ljubav može uzrokovati i koje su posljedice ukoliko se lik preda nekom od vidova *amor*, duhovnom ili uvjetno rečeno profanom. Lancelotova duhovna ljubav čini ga pravim viteзом,

33 Isto, p. 37-45.

34 Allen, P. L. (1992). *The Art of Love: Amatory Fiction from Ovid to the Romance of the Rose*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, p. 57.

35 Isto, p. 15-37.

36 Matthew of Vendôme, *Ars versificatoria*, vol. 3 of *Mathei Vindocinensis Opera.*, ed. Munari, F. (1988) 3 vol., Roma: Edizioni di Storia e Letteratura, p. 109.

dajući mu potencijal da ostvari viteški ideal ali samo ukoliko pokaže volju da usmjeri svoju ljubav i djelovanje prema zaštiti svega svetoga. U trenutku kada Lancelot voljno odstupa od duhovne ljubavi radi potrebe one tjelesne on gubi potencijal ostvarenja ideala viteštva. U duhu dakle Augustinove ideje o dobroj i lošoj ljubavi Lancelot svojom voljom svjesno odlučuje kojoj će se *amor* prikloniti.

Nedopuštena ljubav između Lancelota i Genieure sagledana sa stajališta Ovidijevog seksualnog iskustva ljubavi ne može biti ostvarena niti može biti prihvatljiva skolastičkim filozofijama iz razloga što je ona prije svega *cupiditas*, a ne *caritas* jer teži isključivo ispunjenju sebičnih pobuda, nikako onih altruističkih. Kao takva ova ljubav svakako ne spada ni u kategoriju *amor amicitiae* zbog svog preljubničkog karaktera. Također, neuzvrćena ljubav koju prema Lancelotu osjećaju Galehot i djeva od Escalota, sagledana u djelu s Ovidijevog stajališta emocionalnog iskustva ljubavi nije prihvatljiva jer opet nema taj duhovni vid već isključivo počiva na sebičnim željama ova dva lika. Konačno, upravo su ova dva oblika ljubavi, nedopuštena i neuzvrćena, dovela do propasti Camaalota čime dakako autori moraliziraju ne samo o *amor* već i o volji i motivaciji pojedinca da se odluči na jedan put.

Slijedeći navedenu argumentaciju pitanje autorstva djela dakle ostaje otvoreno pitanje dokučivanja koji od tih dvaju pravaca, onaj Ovidijevski ili onaj skolastički, kroje vodeću perspektivu koja se želi predstaviti publici. Ono što se pak sa sigurnošću može utvrditi jest da Vulgata ciklus te posebice dio *La Mort le Roi Artus* vjerno reflektira ideje proizašle iz tadašnjih vodećih skolastičkih krugova čime je veza između književnog djela i (filozofske) istine točno utvrđena.

LITERATURA:

Adams, T. (2005) *Violent Passions: Managing Love in the Old French Verse Romance*, New York: Palgrave Macmillan.

Aelredi Rievallensis: Opera Omnia (1971) Corpus Christianorum, Continuatio Mediaevalis 1–2a and b, vol. 1, Turnhout: Brepols.

Allen, P. L. (1992) *The Art of Love: Amatory Fiction from Ovid to the Romance of the Rose*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Astell, A. W. (1990) *The Song of Songs in the Middle Ages*, Ithaca, New York and London: Cornell University Press.

Brachtendorf, J. (1997) Cicero and Augustine on the Passions, *Revue des études augustiniennes*, br. 43, Paris: Institut d'Études augustiniennes, p. 296-299.

Brandsma, F. (2010) *The Interlace Structure of the Third Part of the Prose Lancelot*, Cambridge: D. S. Brewer.

- Brower, J., Anselm on Ethics, in: *The Cambridge Companion to Anselm*, eds. Davies, B. and Leftow, B. (2004), Cambridge: Cambridge University Press.
- Byers, S. (2003) Augustine and the Cognitive Cause of Stoic 'Preliminary Passions', *The Journal of the History of Philosophy*, br. 41, Madison: Department of Philosophy, University of Wisconsin, p. 433-448.
- Carman, J. N. (1973) *A Study of the Pseudo-Map Cycle of Arthurian Romance: to Investigate its Historico-Geographic Background and to Provide a Hypothesis as to its Fabrication*, Kansas: University of Kansas Press.
- Drost, M. (1991) Intentionality in Aquinas's Theory of Emotions, *International Philosophical Quarterly*, Fordham University, br. 31, p. 449-460;
- Gaunt, S. (1995) *Gender and Genre in Medieval French Literature*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gorevan, P. (2000) Aquinas and Emotional Theory Today: Mind-Body, Cognitivism and Connaturality, *Acta Philosophica*, Roma: Armando Editore, br. 9, p. 141-151.
- Kennedy, E. (1985) *Lancelot and the Grail*, Oxford and New York: Oxford University Press.
- Kennedy, E. et al. Lancelot with and without the Grail: Lancelot do Lac and the Vulgate Cycle, in: *The Arthur of the French, the Arthurian Legend in Medieval French and Occitan Literature*, eds. Burgess, G. S. and Pratt, K. (2006) Cardiff: University of Wales Press.
- Kibler, W. W. Introduction. The Lancelot-Grail Cycle: Text and Transformation, in: *The Lancelot-Grail Cycle: Text and Transformation*, ed. Kibler, W. W. (1994), Austin: University of Texas Press.
- King, P. Emotions in Medieval Thought, in: *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*, ed. Goldie, P. (2009) Oxford: Oxford University Press.
- Marenbon, J. (1997) *The Philosophy of Peter Abelard*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Matthew of Vendôme, *Ars versificatoria, vol. 3 of Mathei Vindocinensis Opera*, ed. Munari, F. (1988) 3 vol., Roma: Edizioni di Storia e Letteratura.
- McCracken, P. The Love of the Dead: Heroic Love and Heroic Masculinity in the Prose Lancelot, in: *Entre Hommes: French and Francophone Masculinity in Culture and Theory*, eds. Reeser, T. W. and Seifert, L. C. (2008) Newark: University of Delaware Press.
- Osborne, C. (1997) *Eros Unveiled: Plato and the God of Love*, Oxford: Clarendon Press.

Sommer O. H. (1909-1913; reprint 1979) *The Vulgate Version of Arthurian Romances*, 7 vol., Washington and New York: The Carnegie Institution of Washington.

The Lancelot-Grail Cycle: Text and Transformation, ed. Kibler, W. W. (1994), Austin: University of Texas Press.

William of St. Thierry, *Deux Traités de l'amour de Dieu: de la Contemplation de Dieu; de la Nature et de la dignité de l'amour*, preveo Davy, M. M. (1953) Paris: Vrin.

Kosana Jovanović
University in Rijeka, Faculty of Philosophy –
History Department, Rijeka, Croatia

*ARS AMATORIA, THE PROBLEM OF LOVE IN
LA MORT LE ROI ARTUS*

Abstract

The main subject of this paper is the problem of love as shown in the Old French Arthurian romance called the *Vulgata Cycle*, especially its last part - *La Mort le Roi Artus*. This thirteenth century romance is the basis for all other Arthurian tales as it represents a summary of all themes associated with the legends of King Arthur and courtly literature, such as the forbidden love between Lancelot and Guinevere, the quest for the Graal and other adventures of the Knights of the Round Table. The main theme however, woven through each of the presented tales throughout the whole work, is love. Whether it's the *amor* encompassed with the ideal of the chivalric code emphasizing its spiritual component or profane mortal love, this emotion is omnipresent in the plot. Based on the examples of many different forms of love, the paper will demonstrate the link between how the emotion of love and its manifestations were described in the romance and what the then leading philosophical theories had to say about *amor* and emotions. With this comparison an attempt will be made to find the connection between prevalences described in the romance and the philosophical truths.

Key words: *Old French courtly literature, "La Mort le Roi Artus", authorship, love, medieval philosophical truths on love*